

**TÜRKİYE'DEKİ IRAKLILARIN EĞİTİM
HİZMETLERİNDEN YARARLANMA
DURUMLARI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR:
ANKARA ÖRNEĞİ**

**UTILISATION SITUATION OF EDUCATIONAL
SERVICES AND BARRIERS FACED AMONG IRAQIS
IN TURKEY: ANKARA CASE**

الاستفادة من خدمات تدريب العراقيين في تركيا والمشاكل التي تواجههم :
مثال أنقرة

Nazlı Algan*

Özet

Iraklıların Türkiye'ye kitlesel gelişleri görece olarak 1980'lerden itibaren başlatılabilir. Yaklaşık 40 yıllık bir göç tarihi olmasına karşın geniş bir toplumsal kesimi oluşturan Iraklıların temel hizmetlere erişimleri konusu, üzerinde hala kapsayıcı bir yanıt geliştirilemeyen güncel bir konu başlığını oluşturmaktadır. Iraklıların Türkiye'ye zorunlu göçüne yol açan faktörlerin başında ülkenin yaşadığı istikrarsızlıklar, bölgesel savaşlar ve iç çatışmalar sayılabilir. Bununla birlikte Türkiye'ye göç eden Iraklıların önemli bir kısmı ilk başlarda üçüncü ülkeye yerleşmek için uluslararası korumaya mekanizmalarından yararlanmışlardır. Ancak yerleştirme işlemlerinin uzun yıllar olması ile birlikte çocukların eğitime erişimi de önemli bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Pilot uydu illere yerleştirilen Iraklıların zamanla iş veya akrabalık ilişkileri nedeniyle farklı illere göç etmesi sonucu eğitime erişim çok daha önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu çalışmada Türkiye'deki Iraklıların eğitim hizmetlerine erişimleri ve yaşanan sorunlar üzerinden durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Örgün Eğitim, Suriyeli, Geçici Koruma, Mülteci, Okullaşma

Abstract

Mass migration flows of Iraqi nationals to Turkey can be relatively started from the 1980s. Despite of the nearly 40-year history of immigration, access to basic and essential rights and services are still an actual with no satisfying answers for Iraqis, who constitute a large social segment in Turkey. Foremost among the factors that led to the forced mass migration of Iraqis, who are currently living in Turkey can be listed as the instability in their country of origin, regional wars and internal conflicts. However, a significant number of Iraqis who have migrated to Turkey initially benefited from international protection mechanism to settle in a third country. Nonetheless, children's access to education has become an important problem with the long years of placement procedures. Access to education has become a much more important problem as Iraqis resettled in pilot satellite provinces migrate to different provinces due to their business or kinship relations. In this study, access to education for Iraqis in Turkey and the barriers and problems that they faced will be examined.

Key Words: Formal Education, Syrian, Temporary Protection, Refugee, Schooling

ملخص

بالنسبة للعراقيين القادمين إلى تركيا يمكن إعتبارها من عام ١٩٨٠ فصاعدًا. على الرغم من ما يقرب من ٤٠ عامًا من الهجرة ، فإن العراقيين ، الذين يشكلون شريحة اجتماعية كبيرة ، لديهم إمكانية الوصول إلى الخدمات الأساسية ، والتي لا تزال قضية الساعة. من أهم العوامل التي أدت إلى الهجرة القسرية للعراقيين الذين يعيشون في تركيا هي عدم الاستقرار في البلاد والحروب الإقليمية والصراعات الداخلية. لكن عددًا كبيرًا من العراقيين الذين هاجروا إلى تركيا في البداية ناشدوا آلية الحماية الدولية للاستقرار في بلد ثالث. ومع ذلك ، مع سنوات إعادة التوطين الطويلة في بلد ثالث ، تحول

* Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD) Genel Müdürü

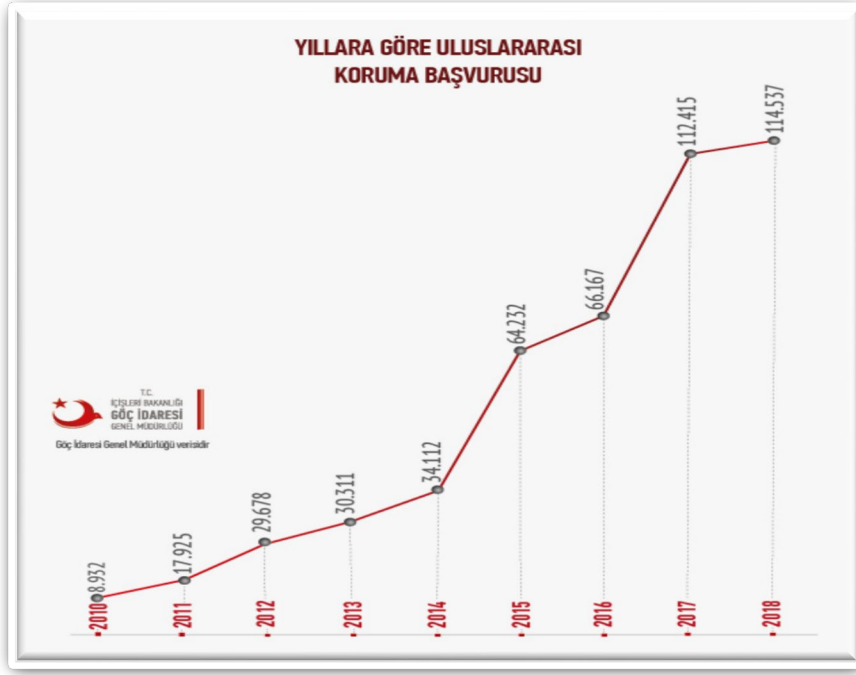
وصول الأطفال إلى التعليم أيضًا إلى مشكلة مهمة. نظرًا لأن العراقيين ، الذين تم وضعهم في مقاطعات تجريبية ، هاجروا إلى محافظات مختلفة بسبب علاقاتهم التجارية أو علاقات القرابة بمرور الوقت ، أدى الوصول إلى التعليم إلى صعوبات مختلفة. في هذه الدراسة ، سيتم دراسة الحصول على خدمات التعليم في تركيا ضمن نطاق الهجرة القسرية للأطفال العراقيين وسوف تركز على المشاكل التي تواجههم.

1. Giriş

Türkiye'deki Iraklılar söz konusu olduğunda, özellikle sekiz yıl süren İran-İrak Savaşı, Irak içerisindeki gruplar arasında etnik ve mezhepsel çatışmalar ve son olarak da 90'lı yıllardan başında Sovyet sisteminin tasfiyesinden sonra Orta Doğu bölgesinde ortaya çıkan siyasi istikrarsızlığın zorunlu göçe etkisine değinmek gerekir. Irak-İran Savaşı sırasında ve sonrasında başlayan yoğun göç akını, bölgedeki süregelen çatışma ortamından kaynaklı olarak devam etmektedir. İran - Irak Savaşı ve Körfez Savaşı süreçlerinde yüz binlerce Iraklı ülkelerini terk etmek durumunda kalmış ve özellikle Türkmenler ve Iraklı Kürtler açısından Türkiye hedef ülke haline gelmiştir. Irak-İran Savaşı ile beraber, Halepçe katliamı, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi ve son olarak ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesiyle beraber, komşu ülke Türkiye'de Iraklı sığınmacıların sayısında da artışlar yaşanmıştır. 2014 yılında, Irak-Şam İslam Devleti (DEAŞ)'in Irak'taki görünür varlığı ile beraber, Irak'tan Türkiye'ye göçmen akımının devam etmesine yol açmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2019 verilerine göre, Türkiye'de yaklaşık 142 bin kayıtlı Iraklı bulunmaktadır. Yine belirtmek gerekir ki, bu rakamlar resmi kayıtları kapsamış olup, kayıt dışı olarak Türkiye'de yaşayan Iraklıların sayısı konusunda bir netlik söz konusu değildir. Bununla birlikte kayıt dışı olarak kayda değer boyutlarda bir kitlenin Türkiye'de yaşadığı bilinmektedir. Özellikle son dönemde yaşanan çatışmalardan dolayı aileleriyle birlikte Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Iraklı çocukların eğitime erişimi halen önemli bir sorun alanı olmaya devam etmektedir.

2. Zorunlu Göç Kapsamında Türkiye'deki Yabancılar

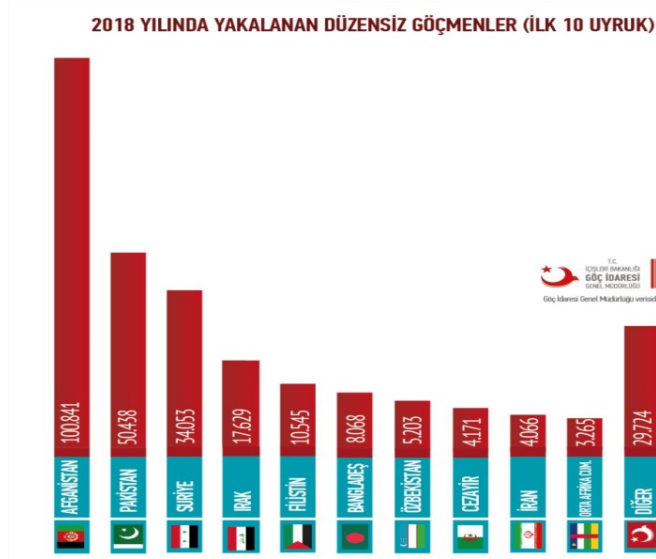
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 18 Mart 2019 tarihli verilerine istinaden Türkiye'de yaşayan yabancıların dağılımında periyodik yükselişler dikkat çekmektedir.

Şekil 1 2018 yılında Uluslararası Koruma Altındaki Yabancıların Uyruk Dağılımı

Şekil 1’de görüldüğü üzere 2010 yılından itibaren Türkiye’de uluslararası korumaya başvuran yabancıların sayısı hızla yükselmiştir. Bu anlamda yıllık hesaplamalara göre 2018 yılında uluslararası korumayla Türkiye’de kayıtlı 114.537 yabancı yaşamaktadır. Düzensiz göçmenlerin ülkesel dağılımlarına bakıldığında Türkiye’nin özellikle Doğu’dan Batı’ya yönelen geniş bir insan hareketliliğine tanıklık ettiği söylenebilir. Düzensiz göçmenlerin kahir ekseriyetinin sınır komşusu ülkelerin vatandaşı olduğu bir gerçektir. Bahse konu ülkelerde ve bölgede yaşanan çatışma, savaş ve ekonomik kriz durumu bu hareketliliğin arkasında yatan en önemli üç temel unsurdur.

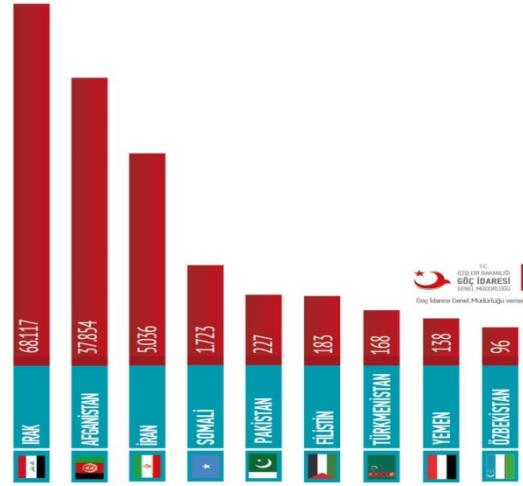
Göçmenlerin büyük çoğunluğu, ortak kültür, coğrafik yakınlık ve kısmen de dinsel ve mezhepsel ortak pratiklerden dolayı, Türkiye’ye göç etmişlerdir. Komşu ülkeye göç etmenin bir diğer nedeni ise, ülkelerinde istikrarın sağlanmasıyla beraber, ülkelerine hızlıca geri dönebilecekleri umudunun korunmasıyla da ilişkilidir.

Şekil 2 2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Listesi (İlk On Uyruk)

Şekil 3'te görüleceği gibi, Türkiye'de 2018 yılında Uluslararası Koruma altındaki 114.537 yabancından 68.117'sini Irak'tan gelenler oluşturmaktadır ki; bu toplamın yaklaşık olarak %59'una denk gelmektedir. Diğer yüksek sayı ve oran ise Afganlara (37.584) aittir.

2018 YILINDA ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURUSU YAPAN YABANCILARIN UYRUKLARINA GÖRE DAĞILIMI

Şekil 3 2018 yılında Uluslararası Koruma Altındaki Yabancıların Uyruk Dağılımı

3. Iraklılarda Okullaşma Durumu

Göç ile ilgili çalışmalar yürüten Coşkun ve Emin tarafından 2018 Şubat ayında hazırlanan bir raporda, Türkiye'de resmi verilere göre 608.135 göçmen öğrenciden %61'i devlet okullarında Türkiye müfredatında, %39'u ise Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) Arapça müfredat ile eğitim almıştır¹. Bu 608.135 öğrencinin 39.556'sı Suriyeli olmayan göçmen çocuklardan oluşmaktadır. Suriyeli olmayan çocukların sayısı olarak 38.727'si ise Iraklılardır. Yine MEB'den alınan bu verilere göre Suriyeli olmayan göçmen çocukların da sadece %5'i GEM'lerde eğitim görmektedir. GEM'lerin kapatılmasından sonra söz konusu öğrencilerin doğrudan Milli Eğitime Bakanlığına bağlı okullara yerleştirilmiştir.

Okullaştırılmanın eğitim kademeleri temelinde analizine dayalı olarak MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün 2018 raporuna göre, resmî okullarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim kademelerine göre okullaşma oranlarında farklılıklar görülmektedir. Verilen grafiğe eğitim kademelerine uygun olarak okullaştırılma ana okulda %31,63, ilkokulda %96,90, ortaokulda %57,53, lise eğitiminde ise %25,19 olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda okullaşmanın en çok

¹ Detaylı bilgi için bakınız, İpek Coşkun, Müberra Nur Emin, "Türkiye'de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri", İlke Politika Notu, 03 Şubat 2018, https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf (erişim tarihi: 01 Nisan 2019).

olduğu eğitim kademesi ilkokul, en az olduğu eğitim kademesi ise lise eğitimi olmuştur.

UNICEF'in raporuna istinaden tahmini 2019 yılında 400.000 sayıda mülteci çocuk, eğitim hizmetlerine erişimde sorunlar yaşamaktadır (<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>). 28 Mart 2019'da erişildi). Bu bağlamda sorunlara ve nedenlere odaklanarak bahsi geçen sayıdaki çocuğun okula kaydettirilmesi ve eğitim olanaklarının sunulması önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Buradaki sayı ise temel olarak Suriyeli göçmenleri kapsadığı için, diğer göçmen çocukların eğitim ihtiyaçlarını tamimiyle içermemektedir.

3.1. Ankara'da İlçelere Göre Iraklıların Eğitime Erişim Hizmetlerinden Yararlanma Durumları

Yapılan çalışma, Ankara özelinde haritalama yöntemiyle daha önceden belirlenen ve Iraklı hanelerin kayıtları olduğu beş ilçede gerçekleştirilmiştir. İlçeler, Iraklıların yoğun yaşadığı ilçeler olarak dikkate alınmıştır. Bu bağlamda saha araştırması Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Çankaya ve Keçiören'de gerçekleştirilmiştir. 1 Katılımcıda Nallıhan'dan çalışmaya katılmıştır. Çalışma kapsamında toplam 721 haneye doğrudan ziyaret gerçekleştirilmiştir. Sayılarla birlikte ilçelere göre hane dağılımı şu şekildedir:

Tablo 1: Iraklı Hanelerin İlçelere göre Dağılımı

Bölge (İlçe/Köy)	Hane Sayısı	Yüzdelerik
Mamak	679	94,17%
Altındağ	13	1,80%
Yenimahalle	14	1,94%
Çankaya	8	1,11%
Keçiören	6	0,83%
Nallıhan	1	0,14%
Toplam	721	100,00%

Tablo 1'de görülebileceği üzere, Ankara'da Iraklıların en yoğunlukla yaşadığı bölge olarak Mamak ilçesinde toplamda 679 hane ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu da toplamın %94,17'sine işaret etmektedir. Ziyaret edilen hane sayısına göre diğer fazla olan oranlar ise Yenimahalle ve Altındağ ilçeleridir.

Bu çalışma ile elde edilen bulguların eğitim hizmetleriyle daha kapsamlı değerlendirilebilmesi amacıyla belirli kategoriler ve başlıklar belirlenmiştir. Bu çerçevede eğitime erişimle doğrudan ilişkili olarak üç ana kategori seçilmiştir: Demografik Analiz, Ekonomik Düzey Tespiti ve Statü Sorunsalı. Söz konusu 3 kategori Iraklıların eğitim hizmetlerine başvurması ve eğitim hizmetlerden yararlanması ile ilişkili görülmektedir. Örneğin ekonomik durumu yetersiz olan ailelerde çocuk işçiliği olgusu ortaya çıkmakta bu durumda da çocukların okullardan alınmasına yol açmaktadır.

3.2. Demografik Analiz

Bu kategori altında öncelikle görüşülen hanelerdeki bireylerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı ele alınmıştır. Toplamda 721 hanede 4047 Iraklı birey ile görüşme yapılmıştır. Bu bulgular uyarınca Iraklılarda ortalama hane sayısı 5.6'dır. Bu anlamda katılımcıların %56'sını kadın, %44'nü ise erkekler oluşturmaktadır. 0-18 yaş arası çocuk katılımcı sayısı ise 2246 olarak ortaya çıkmıştır. Bu sayının okul çağındaki çocuk sayısı ise 1775'dir. Ayrıntılı olarak katılımcıların yaş ve cinsiyete göre dağılımı aşağıda gösterildiği şekildedir:

Tablo 2: Katılımcıların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı

Cinsiyeti	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaş Grubu						
0-4	249	11,06	222	12,36	471	11,64
5-17	933	41,45	842	46,88	1775	43,86
18-59	1004	44,60	675	37,58	1679	41,49
60+	65	2,89	57	3,17	122	3,01
TOPLAM	2251	100	1796	100	4047	100

Demografik Analiz kategorisi altında incelenen diğer bir niceliksel veri ise hanedeki aile üyelerinin sayısı ile ilişkilidir. Bu anlamda toplamda 721 hanede görüşülen ailelerin kaç kişiden oluştuğu incelenmiştir. Tablo 4'te ayrıntılı şekilde görüleceği üzere, hanedeki aileler çoğunluk 4 ile 7 arasında üyeden oluşmaktadır:

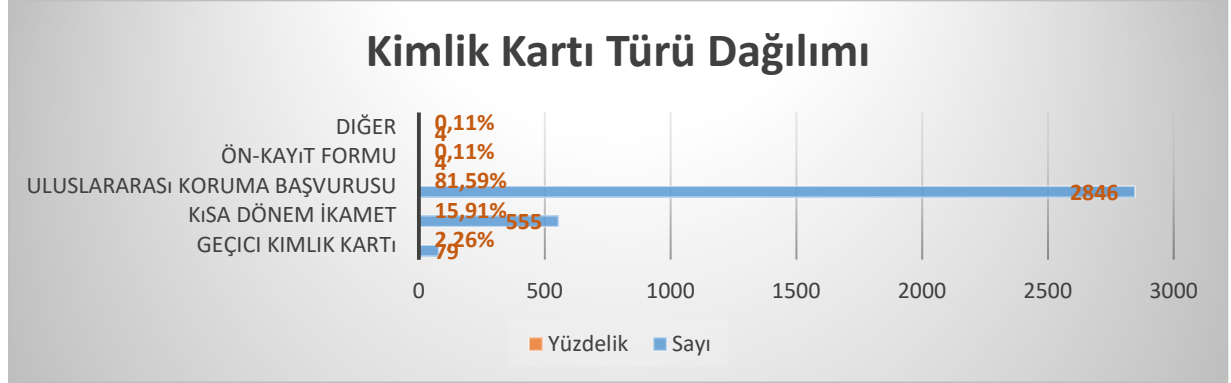
Tablo 3: Hanedeki Aile Üyesi Sayısı

Üye Sayısı	Hane Sayısı	Yüzdeler
14	2	0,28%
13	2	0,28%
12	1	0,14%
11	11	1,53%
10	19	2,64%
9	33	4,58%
8	71	9,85%
7	90	12,48%
6	125	17,34%
5	136	18,86%
4	99	13,73%
3	68	9,43%
2	49	6,80%
1	15	2,08%
Toplam	721	100,00%

Diğer taraftan medeni durumların incelenmesi doğrultusunda 4047 katılımcı içinde ağırlıklı olarak bekâr bireylerin yer aldığı tespit edilmiştir. Daha ayrıntılı şekilde, görüşülen bireylerin %28,14'ü (1139 kişi) “evli” olduğunu ifade ederken, %5,34'ü (216 kişi) “dul”, %0,54'ü (22 kişi) “boşanmış” ve %0,25'i (10 kişi) ise “ayrılmış” yanıtlarını vermiştir. Geri kalan çoğunluk ise (%65,73) “bekâr” olduğunu dile getirmiştir.

Görüşülen Iraklı bireylerin Türkiye'ye ne zaman giriş yaptıkları ve resmi olarak hangi tür Kimlik Kartı kullanıp-kullanmadıkları da Demografik Analiz kapsamında incelenmiştir. Bu anlamda katılımcı Iraklıların Türkiye'ye 2000 yılından itibaren giriş yaptıkları kaydedilmiş olsa da, 2014 yılından itibaren keskin şekilde arttığı gözlemlenmiştir. En yüksek oran ise 2017 yılında görülmüştür. Katılımcıların yaklaşık olarak %38'i ülkeye bu yılda giriş yaptığını dile getirmiştir. Görüşülen katılımcıların %86'sı (3488 kişi) Kimlik Kartı olduğunu ifade ederken, %14'ü (559 kişi) herhangi bir kimlik kartı olmadığını belirtmiştir. Kimlik Kartı olan 3488 kişinin ise hangi Kimlik Kartı türü kullandığı istatistiksel olarak şu şekildedir:

Şekil 4: Katılımcıların Kullandığı Kimlik Kartı Türü

Şekil 4'te görüldüğü gibi, katılımcıların büyük çoğunluğu- yüzdellik olarak %81,59'u (2846 kişi) Uluslararası Koruma Başvurusu ile Türkiye'de ikamet etmektedir. Iraklı bireylerin %15,91'lik kısmı ise Kısa Dönem İkamet türü ile Türkiye'de yaşamaktadır. Geçici kimlik kartı olanların yüzdeliği ise %2,26'dır.

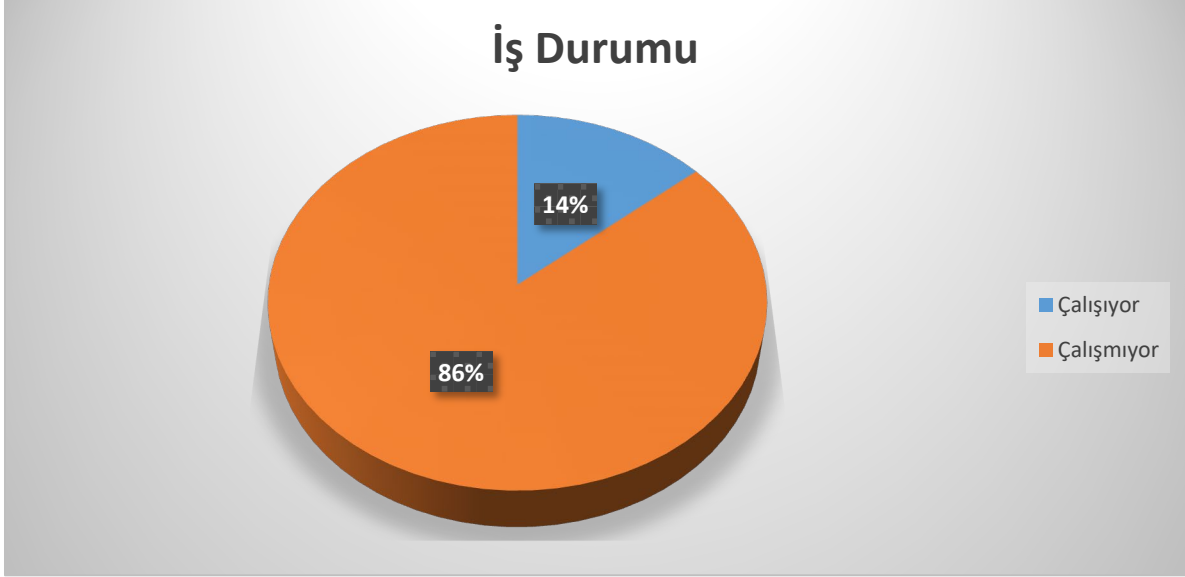
Son olarak bireylerin ya da ailelerin hanelerde nasıl ikamet ettiği sorunsalı üzerinde durulmuştur. Bu anlamda 714 hanede (%99,03) kira ödenerek, 3 hanede (%0,42) satın alma, yine 3 hanede (%0,42) diğer arkadaş/aile ile paylaşımlı ve 1 hanede (%0,14) ise ücretsiz olarak ikamet edildiği belirlenmiştir. Bu veriler bireysel ve aile düzeyinde ekonomik durumla doğrudan ilişkilidir ki diğer ana kategori altında kapsamlı olarak incelenmektedir.

3.3. Ekonomik Düzey Tespiti

İkinci ana kategori kapsamında hem birey hem de aile temelinde ekonomik durum düzeyi incelenmiştir. Bu bağlamda çeşitli başlıklar çerçevesinde hem niceliksel hem de niteliksel analizler yapılmıştır. İlk olarak ailede çalışan bireyin olup-olmadığı sorulmuştur. Ailenin gelir kaynağının belirlenmesi anlamında öncelikle katılımcıların iş durumu “çalışıyor” ve “çalışmıyor” olarak iki temel başlıkta değerlendirilmiştir.

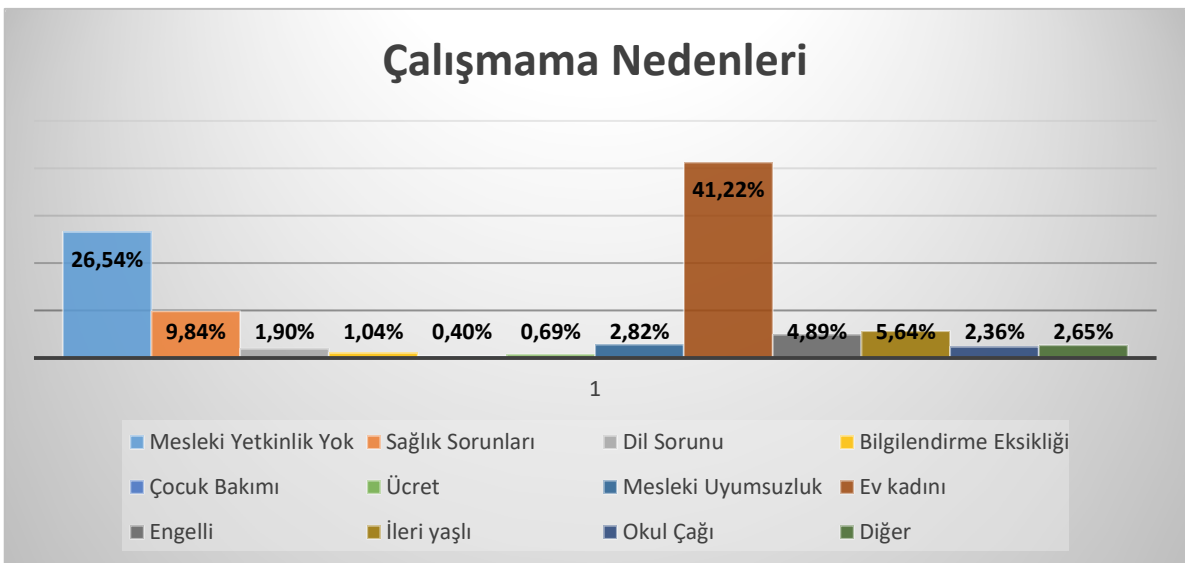
Bulgulara göre çalışma durumunda olan katılımcıların yaklaşık olarak %86'sı farklı sebeplerden dolayı çalışmamaktadır. Çalıştığını ifade eden kesim ise sadece %14'lük bir oranı içermektedir:

Şekil 5: Hanedeki Bireylerin İş Durumu

Ekonomik Düzey Tespiti kategorisi altında aynı zamanda çalışmadığını ifade eden katılımcıların iş piyasasına neden dâhil olamadıklarına yönelik bir analiz yapılmıştır. Çoklu seçme yöntemiyle cevapları yanıtlayan katılımcıların iş bulamama nedenleri arasında en yüksek oran- 41,22% olarak kadınlarda "ev kadını" olarak ifade edilirken, erkeklerde ise "mesleki yetkinlik yok" başka ifadeyle, mesleki yetersizlik (26,54%) şeklinde görülmüştür. Aynı zamanda "sağlık sorunları" (9,84%), "ileri yaşlılık" (5,64%) ve "engellilik" (4,89%) diğer vurgulanan nedenler olarak ifade edilmiştir:

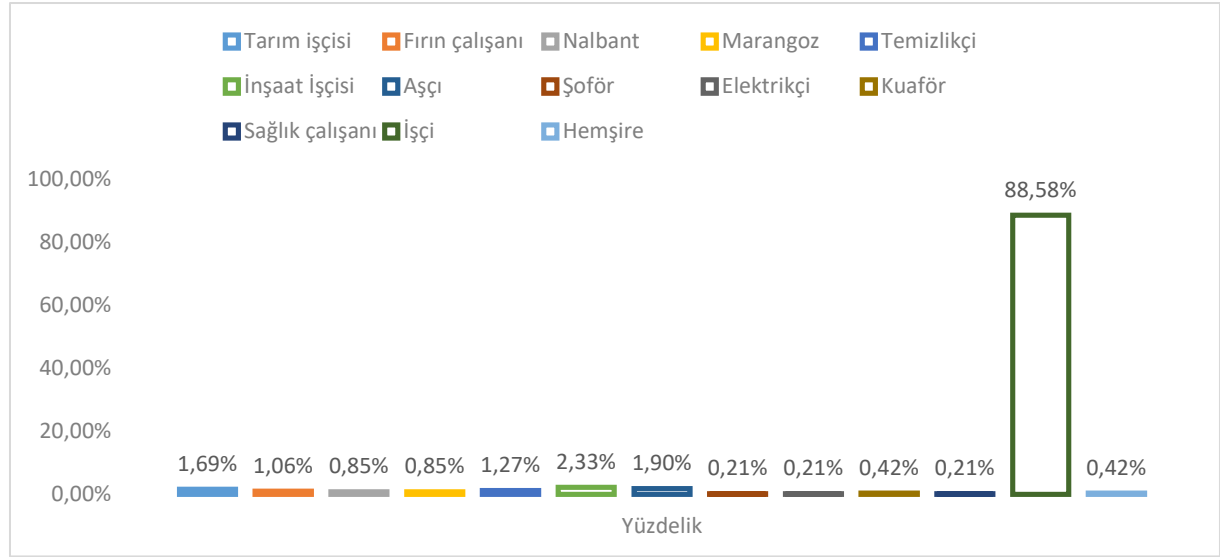
Şekil 6: Katılımcıların İş Bulamama Nedenleri

Ailede çalıştığını dile getiren katılımcıların çalışma izni olup olmadıkları ve süreli ya da süresiz olarak nasıl bir işte çalıştıkları da çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu anlamda 473 çalışan Iraklı mülteçiden sadece 7'si resmi olarak çalışma izni olduğunu dile getirmiştir. Geri kalan 467 kişi çalışma izni olmadan çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca, tam zamanlı olarak çalıştığını ifade eden kişiler %64,48'lik (305 kişi) bir oranda iken, yarı zamanlı çalışanlar %34,25'lik (162 kişi) bir yüzdeliğe sahiptir. %1,27'lik (6 kişi) kesim ise sezonluk bir işte çalıştığını vurgulamıştır.

Çalışan 473 kişinin hangi mesleklere çalıştıkları da ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu anlamda aşağıdaki Şekil 7'de detaylı olarak görülebilir:

Şekil 7: Çalışılan Mesleklerin Bireylere göre Dağılımı

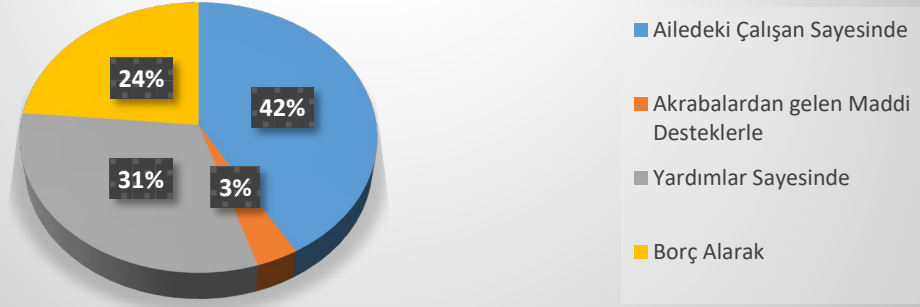

Şekil 7'de görüldüğü gibi, katılımcıların %88,85'i (419 kişi) "işçi" olarak çalıştığını dile getirmiştir. Bu tanım kapsamına gündelik olarak yapılan "hamallık", "çöp toplayıcılığı" gibi ağır işler dâhil olmaktadır. Diğer taraftan, "inşaat işçiliği" (2,33%), "tarım işçiliği" (1,69%) ve "temizlik işçiliği" (1,27%) geri kalan %11,15'lik kesimde en çok vurgulanan meslekler olmuştur.

Son olarak, en önemli odak noktalarından olan hanelerin aylık gelir kaynağı ele alınmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Şekil 8: Hanelerin Aylık Geliri Kaynağı Dağılımı

Aylık Gelir Kaynağı Dağılımı

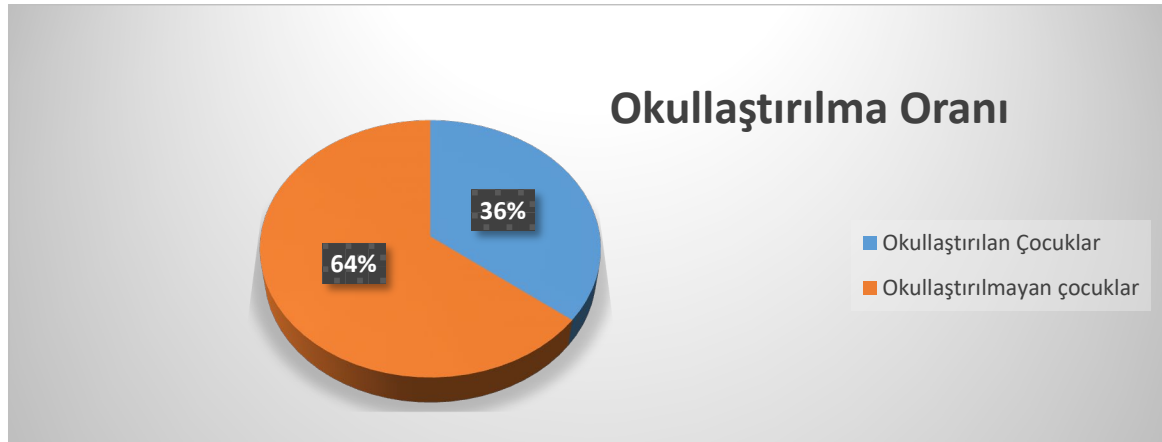

Şekil 8’de yüzdelikler olarak dağılımı yapılan aylık düzlemde hanelerin gelir kaynaklarının en başında ailedeki çalışanın olması ile ilişkilendirilmiştir. Bu oran yaklaşık olarak %42’lik bir dilimi kapsarken, katılımcıların %31’i aylık gelirlerini “borç alarak” sağladığını dile getirmiştir. Çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan maddi yardımlarla aylık gelirini oluşturduğunu belirten hane yüzdesi ise %31’dir. Geri kalan %3’lük katılımcı ise başka ülkelerde yaşayan akrabalarından gelen maddi destekle geçimini sağladığını ifade etmiştir.

3.4. Iraklılarda Okullaşma Oranları

Iraklı çocuklarına verilerine ilişkin yürütülen saha çalışması ile 721 Iraklı hanede toplamda 4047 bireyle görüşülmüştür. Bu sayı içerisinde 1775 okul çağındaki çocuğa ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Iraklı çocukların %64’ü okullaştırılmamıştır. Sadece %36’lık bir oran okullaştırılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde, 1136 çocuk çeşitli sebeplerden dolayı eğitime erişemezken, 639 çocuk eğitime erişmektedir. Okula erişemeyen çocukların, 602’sini kız çocukları oluştururken, 534’ünü de erkek çocukları oluşturmaktadır.

Şekil 9: Iraklı Çocukların Okullaştırılma Oranı

3.5. Eğitime Erişimde Karşılaşılan Zorluklar

Arapça konuşan Iraklıların yanı sıra Türkmen kökenli Iraklıların da Ankara'da ciddi bir nüfusa sahip olduğu dikkat çekmektedir. Saha araştırması kapsamında görüştüğümüz yerel STK yöneticilerine göre Iraklıların ve özellikle Türkmenlerin Ankara'daki nüfusu yaklaşık 75 bin civarındadır. Saha çalışması kapsamında Iraklı 721 hane ziyaret edilmiştir. Bu haneler de toplamda 4047 kişiden oluşmaktadır.

Bu kapsamda statüleri Iraklı olarak anılmakla birlikte özellikle eğitime erişimde de dil bariyeri ve sosyal uyum noktasında Arapça konuşan kesimlerden farklılıkları açıktır. Bu kapsamda Iraklılar ve çoğunlukla Türkmen aileler ile çoklu cevap seçeneğine dayalı olarak yapılan, çocukların eğitim hizmetlerine erişiminde sorun teşkil eden nedenlerle ilgili ise şu bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 4: Eğitim Hizmetlerine Erişimi Kısıtlayan Nedenler

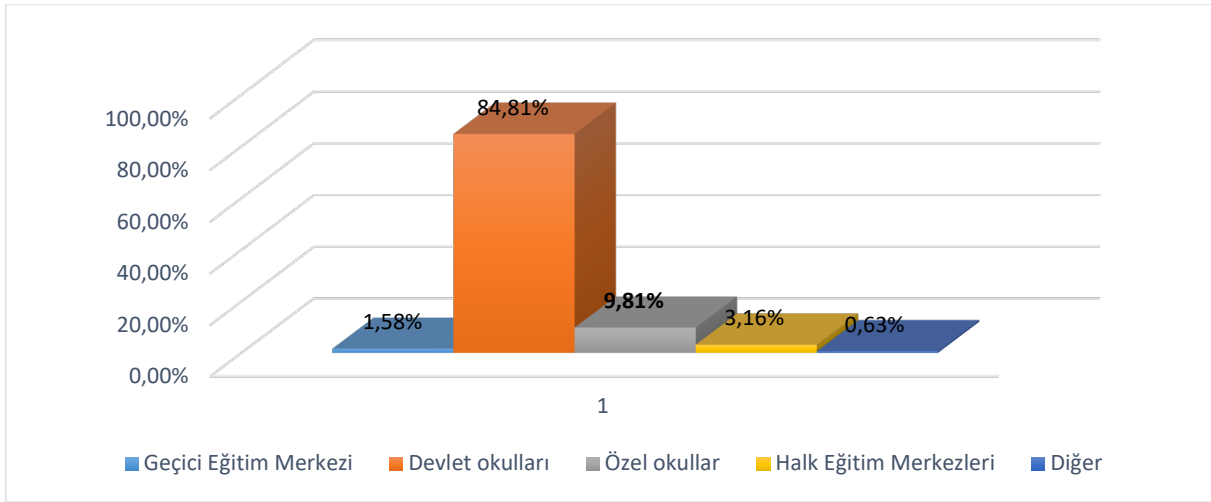
Nedenler	Sayı	Yüzdeler
Bilgilendirme/Farkındalık eksikliği	132	12,10%
Yetersiz kaynaklar	39	3,57%
Ulaşım sorunu	18	1,65%
Kayıt sıkıntıları	4	0,37%
Çocuk işçiliği	78	7,15%
Hastalık ve engellilik	40	3,67%
Dil sorunu	122	11,18%
Ulaşım ücreti	61	5,59%
Okula başvurunun reddi	2	0,18%
Güvenlik kaygısı	1	0,09%
Erken yaşta evlilik	3	0,27%
Kimlik Kartının olmaması	444	40,70%
Meyilli olmamak	92	8,43%
Başka şehirde kayıtlı olmak	10	0,92%
Kimlik Kartının süresinin dolması	41	3,76%
Psiko-Sosyal Faktörler		
Ailenin itirazı	4	0,37%
Toplam	1091	100,00%

Tablo 4'te ayrıntılı olarak verilen bilgilere istinaden kimlik kartının olmaması (40,70%) çocukların eğitim hizmetlerine engel olan en büyük neden olarak ortaya çıkmıştır. Diğer nedenler arasında özellikle bilgilendirme/farkındalık eksikliği (12,10%) ve dil bariyeri (11,18%) vurgulanmaktadır. Diğer dikkat çekici bulgular arasında çocukların eğitime meyilli olmaması (8,43%) ve çocuk işçiliği (7,15%) nedenleri yer almaktadır. Tablodan da anlaşıldığı üzere Türkmen kökenli ailelerde en önemli sorun dil olmamaktadır. Ancak Suriyelilerden farklı olarak burada da kimlik kartı sorunu öne çıkmaktadır. Iraklılar nezdinde yapılan çoklu seçmeli sorularda, örneklem grubunda

psikososyal seçeneği olumsuz karşılandığından, Iraklılar bağlamında bu soru cevap dışı bırakılmıştır.

Son olarak okullaştırılan Iraklı çocukların hangi eğitim hizmetlerinden yararlandıklarına odaklanılmıştır. Bu anlamda Iraklı özellikle Türkmen çocukların çoğunluğunun (84,81%) devlet okullarına kayıt yaptırdığı görülmektedir. Özel okullara yapılan kayıt yüzdeliği ise %9,81'dir. %3,16'lık oranda Iraklı çocuğun Halk Eğitim Merkezlerinde eğitim aldığı görülürken, %1,58'lik oran ise Geçici Eğitim Merkezlerine kayıt yaptırmıştır. Bulgular aşağıda şu şekilde ayrıntılı olarak incelenebilir:

Şekil.10: Erişilen Eğitim Hizmetleri Dağılımı

a) Statü Sorunları

Iraklılar, çeşitli sebeplerden dolayı, Türkiye'ye göç etmişlerdir ve etmeye devam etmektedirler, yaşanan İŞİD tehlikesi, dini ve mezhepsel baskı, ülke içerisindeki iç istikrarsızlık, daha iyi hizmete erişim, veya üçüncü bir ülkeye yerleşmek, bunların başlıca sebepleri arasındadır. Bu sebeplerden dolayı, Türkiye'ye gelen kişiler ya uluslararası korumaya başvuruyor veya kısa dönemli ikamet başvurusu gerçekleştirmektedir. Türkiye'de yaşamlarını sürdüren Iraklı mültecilerin büyük çoğunluğunun kimlik türü Uluslararası Koruma'dır. Çoğunlukla bu kimlik türüne sahiplerdir ancak bir kısmı yasal yollarla Türkiye'ye gelmiş olup Kısa Dönem ikamet iznine sahiptir. Uluslararası Koruma altındaki mültecilerin ücretsiz eğitimden faydalanma hakları mevcuttur. Buna rağmen çeşitli nedenlerle okullaşma oranının yetersiz olduğunu gözlemlemekteyiz. Iraklı aileler Suriyelilerden farklı olarak Geçici Koruma statüsü altında olmadıklarından eğitime erişimde uluslararası insani statülerinin getirdiği imkân ve olanaklardan yararlanma durumunda kalmışlardır. Bundan dolayı ailede eğitim ihtiyacı yüksek olmasına karşın statülerinden dolayı eğitim hizmetlerinden faydalanmada ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Kimlik problemleri daha çok kimlik sürecine başvurunun uzun süre alması veya her yenilemede alınan ücret bu sebeplerden birini oluşturmaktadır. Bunun dışında daha öncesinde, İnsani İkamet sahibi olan Iraklıların, İnsani İkamet kimliklerinin değişmesiyle beraber, sınırdışı edilme korkusuyla, tekrardan kimlik çıkarmadıkları da

tespit edilmiştir. Bu sebepten ötürü, kişilerin eğitim başta olmak üzere, bir çok temel hizmetlerden mahrum kalmaktadırlar. Ayrıca, Uluslararası koruma başvuru sahiplerinin, uydu kent dışında başka bir ilde çocukların eğitime erişimin mümkün olmamasında, kimlik sorunsalından dolayı, çocukların eğitimine engel olmaktadır. Yine aynı şekilde, ikametgahlarını yenilemek isteyen Iraklıların, belli harç ve ikamet ücretlerini yenileyememelerinden dolayı, ülke içerisinde süresi dolmuş bir şekilde yaşamlarını devam ettirmekte ve hizmetlere erişimleri mümkün olmamaktadır. 3 ay sonrasında ikametgahını uzatmayan kişilerin sınırdışı edilme korkusuyla da beraber, ülke içerisinde kimliksiz bir şekilde varlıklarını sürdürdükleri tespit edilmiştir. Dolayısıyla, gerek uluslararası koruma sürecinin uzun olması ve gerekse de kısa dönem ikamet randevularının da erken verilmeyişi ve her ikamet yenilenişinde kişi başı belli ücrete tabi olunması, kişilerin sistemden kaynaklı veya kendi ekonomik sorunlarından dolayı, ülke içerisinde statü bağlamında ciddi sorunlar yaşamakta ve çoğu zamanda kimliksiz olarak veya kimlik sahibi olup, uydu şehir dışında Ankara'da ikamet etmektedirler. Bunlardan dolayı, eğitime erişim noktasında görüşmecilerin sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. Okullara yapılan başvurularda öncelikli olarak misafir öğrenci statüsünde kayıtları yapılan çocukların daha sonraki dönemde statülerinde değişim olmaması durumunda okulları terk ettiği gözlemlenmiştir.

b) Dil Sorunu

Dil sorunu daha çok Arap Iraklılarda ciddi sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil faktörü, Iraklı çocukların da okula kayıt ve devamlılık konularındaki en temel sıkıntılarının birisini oluşturmaktadır. Çocuk, kayıt olduğu sınıfta dersi anlayamadığı için, tedricen sınıf ve okul ortamından soğuyabilmekte, okul ortamı içerisinde diğer çocuklarla kaynaşamamakta ve bu durum sonucunda da arkadaşlarının onu ötekileştirmesi ve akran zorbalığı söz konusu olabilmektedir. Hakeza pek çok vaka, sınıf ortamında diğer bütün arkadaşları dersi anlarken kendisinin neden anlayamadığı konusunda içsel bir sorgulama süreci yaşayabilmekte; bu durum sınavlardan düşük alma durumunda tetiklenmektedir. Bu sebeple dil sorunu çeken çocuklar, kendisini eksik hissedebilmektedir.

Dil sorununun bir başka boyutu da, ailelerin çocuklarının kendi vatanlarına döndüklerinde ana dillerini unutacağı endişesini de beraberinde getirmektedir. Aileler, Türkçe eğitim veren devlet okullarına çocuklarının anadillerini unutabileceği gerekçesiyle de göndermeyi red etmektedirler. Odak grup çalışmalarında ailelerden biri, "bizler bir gün vatanımıza döneceğiz, ama Türk okullarına gönderdiğimizde çocuklarımız dillerini unutur diye korkuyoruz ve ülkemize döndüğümüzde Arapçayı konuşamazlarsa orada da sorun yaşayacaklar" diye ifade etmiştir.

c) Bilgilendirme/Farkındalık eksikliği

Saha çalışması dolayısıyla tespit edilen bir diğer faktör, ebeveynlerde gözlemlenen bilgi ve farkındalık eksikliğidir. Bu eksikliğin doğal bir sonucu ise söz konusu ebeveynlerde okula gitme ile gitmeme arasında pek bir farkın olmadığına yönelik kalıplaşmış inançtır. Kız çocuklarının eğitime erişimleri dolayısıyla ulaştıkları

kazanımların çok olmadığı, dolayısıyla okula gitmenin pratik hayattaki tayin edici rolünü ve önemini azımsama türünden yaklaşımlar, Iraklı ebeveynlerde gözlemlenebilmektedir.

Iraklı hane reislerinden biri, eğitime erişim noktasında, ciddi anlamda bilgi eksikliği olduğunu ve bu konuda yönlendirmelerin yetersiz olduğunu belirtti. İki çocuk babası olan görüşmeci, kızlarından birinin ortaöğretim bu sene bittiğini ama ne yapacaklarını bilmediklerini belirtti. Kızının okula nerede ve hangi tür okulda devam edeceği konusunda kimden yardım olacağını ve ne yapacağı konusunda bilgi sahibi olmadığını dile getirmiştir. Dolayısıyla çocuklarının geleceği konusunda endişe duyduğunu görüşme boyunca dile getirmiş olmakla beraber, birçok ailenin bilgiye erişemediği için, çocuklarını okula göndermediklerini iletmiştir.

Hakeza odak grup toplantı bulgularına göre ailelerin kahir ekseriyetinin, çocukların okuması gerektiği ve çocukların bulunması gereken yerlerinin okul olduğu fikrini taşıdıklarını gözlemlenmiştir. Ancak öncelik durumuna göre bu duruma getirdikleri tanım ve yaklaşımın değişkenlik göstermektedir. Örneğin eve maddi destek sunacak birey (bread-winner) olmadığında çocuk işçiliği vakalarının artması söz konusudur. Örnek bir vakadan hareketle babanın düzenli bir işte çalışmadığı ancak mendil satarak geçindiği bir aile ortamında, çocuk ancak ailenin o anlık maddi kaynak ihtiyacı elverdiği ölçüde okuluna devam edebilmektedir. Bazı dönemlerde de –evin maddi ihtiyacına göre bu süre değişebiliyor- sokakta veya trafikte mendil satarak kaynak üretmeye çalışmaktadır. Ebeveynlerle yapılan görüşme sonunda bu durumun sebebi sorulduğunda şu dönüt alınmıştır, “Ben yaşlıyım, hastayım iş bulamıyorum./çalışamıyorum. Evin ihtiyaçları için de birinin para getirmesi lazım.”

Ebeveynlerin çocukların pedagojik gelişimleri hususunda gerekli bilinç ve farkındalığa sahip olmayışları, (Çocuklara yetişkin gözüyle bakmaları, kendilerinin de küçükken çalışma hayatına başlamış olmaları anlatısı vs.) ve çocuk işçilerin çalışırken karşılaşılabilecekleri riskler hakkında yeteri kadar bilinç ve farkındalıklarının olmayışı da farkındalık ekseninde düşünülmesi gereken bir diğer faktörleri oluşturmaktadır.

d) Çocuk İşçiliği

Çocuk işçiliği vakaları genelde ailede babanın yaşlı, hasta veya ölmüş olduğu durumlarda gözlemlenmekte ve vakalardan edinilen bilgiler doğrultusunda kişiler, çocuklarının çalışmaya mecbur olduğunu söylemektedirler. Babanın ilerlemiş yaşı ya da çeşitli hastalıklar nedeni ile kendine herhangi bir sektörde iş bulamaması, annenin ve yetişkin kız çocuklarının kültürel kodlar nedeni ile çalışmaması, yetişkin erkeklerin Türkiye’de mevcut olan işsizlik nedeni ile iş bulamaması, ek olarak sigortasız ve kötü koşullar/düşük ücretler gibi nedenler ile oluşan ekonomik yetersizlikler.

Şöyle ki, bazı durumlarda evde 18 yaş üstü kadınlar bulunurken, geleneksel ve kültürel kodlar sebebi ile erkek çocuğu iş hayatına yönlendirilmektedir. Çocuklar yaşlarına göre farklı işler bulmaktadırlar. Mamak bölgesinde yoğunluklu olarak 7-15 yaş arası çocukların çöp toplayıcılığı (çöpten plastik, kâğıt vb. ayıklamak) olduğu

gözlemlenmiştir. Bazı çocuklar manavlarda, berberlerde çıraklığı yapmakta, bazıları ise pazarda satıcılık ve işportada çeşitli malzemeler satmaktadır. Saha gözlemlerinden hareketle, çocuğun dil bariyeri, akran zorbalığı, öğretmeninin kötü muamelesi vb. durumları sonucunda okula gitmeyip, ailenin gözünde değerli bir birey olmak ve aile bireyleri tarafından takdir edilmek için çalışmayı kendi istediği ve öncelendiği vakalar da tespit edilmiştir.

Mamak İlçesindeki Fatma Tarman İlköğretim okuluna yapılan ziyaret neticesinde, okulun 120 öğrencisi olduğu ve bunların 46'sının Suriyeli ve 11 Iraklı öğrencisi olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde, öğrencilerin büyük bir kısmının çalıştırıldıklarını ve ebeveynlik ilişkileri noktasında sıkıntılar olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca aile de bir çocuk okula gönderilirken bir başka çocuk çalıştırıldığı dikkat çeken noktalardan biridir. Dolayısıyla çocukların eğitime erişim engellerinden başlıca sorunlardan birinin çocuk işçiliği olduğu aşikardır.

Genel olarak bakıldığında birçoğu 18 yaş altı bireyler için risk barındıran işlerdir. Eğitim bağlamında yaşanan sorunlara geri dönülecek olursa eğer, çalışan çocukların okula devam konusunda çalışmayanlara göre dezavantajlı olduğu aşikârdır. Bununla beraber çalışan çocuklar, okuldan sonra tekrar yapma, ödev yapma gibi sorumluluklarını yerine getirememektedirler. Tabi bu durum eğitim erişimi olan çocuklar için geçerlidir. Çocuk işçiliği konusunda düzenlenen farkındalık artırma ve odak grup toplantılarında ebeveynlerin belirttiklerini göz önünde bulundurulacak olursak, katılımcıların bazılarının çocuğunun günde 12 saat, bazılarının ise gece yarsına kadar çalıştığı tespit edilebilir. Bu durum da çocuğun gelişim sürecini etkilemekte ve ihtiyaçlarına ket vurmaktadır. Toparlamak gerekirse, çocuklar ile çocuğun yüksek yararı bağlamında çalışmalarını ilkesinin temel gerekliliklerinden biri olan eğitim hakkı arasında, bu süreci aktif, kolay, sürdürülebilir ve etkin kılma anlamında mesafenin arttığı gözlemlenmiştir.

e) Kültürel Kodlar

Iraklıların eğitime erişim hizmetlerinden yararlanma hususunda ortaya çıkan bir diğer faktör, özellikle odak grup çalışmaları ile tespiti yapılan kültürel kodlar şeklinde ifade edilebilir. Göç süreci ile birlikte aile içi ilişkiler ve rol dağılımında da farklılıklar yaşanmaktadır. Bu durumu, odak grup toplantıları çerçevesinde tespit etmek mümkündür. Göç süreci ve sonrasındaki yerleşim ve yeni bir coğrafyaya adaptasyon alt süreci, Iraklı ailelerde aile içi ilişkiler ve rol dağılım sistemini değişikliğe uğratmaktadır. Okula gitmeyen kız çocukların kayda değer bir kısmı, diğer kardeşlerine bakma, hasta olan annesine ev işlerinde yardım etme gibi ebeveyn rolü üstlendikleri gözlemlenmiştir. Bu değişimin kız çocuklara etkisi, ebeveynlerin kültürel kodlarına daha fazla sarılması ve kız çocuklarının olağan kamusal alana ve hizmetlere erişimlerinin sınırlanabilmesi şeklinde olabilmektedir. Şöyle ki, bu durum, kız çocuklarının eğitim gibi aslî bir hizmete erişimlerini belirli oranlarda kısıtlamakta, kız çocuklarının topluma adaptasyon yönündeki mevcut imkânlarla erişimlerini de engellemektedir. Kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla Türkçe dil bilgisi

seviyelerinin daha düşük olduğu tespit edilebilir. Dzenli okula gitmeme durumundan kaynaklanan boş zaman ise kız çocuklarına verilen aile içi rollerle dolduruluyor. Annelik rolüne yardımcı ve destekleyici alt-roller üstlenen kız çocukları, çocukların ikincil ve üçüncü seviye sosyalleşme imkânlarından da mahrum kalmaktadır.

Kültürel kodlardan bir diğeri ise karma Eğitimi sistemi olmasından dolayı kız çocuklarının eğitime erişiminin engellenmesi olarak ifade edilebilir. Ebeveynler, erkek çocuklarını okula gönderirken, karma eğitimden dolayı, kız çocuklarını okula göndermemektedir. Yapılan görüşmeler sırasında, 3 çocuklu anne, eşinin Irak'ta olduğunun, kız çocuğunu okula göndermesinin mümkün olmadığını, karma eğitim sistemi olduğunu, eşinin göndermesi durumunda öğrenirse, hatta kendisini de boşayacağını dile getirmiştir.

Yukarıda da birçok noktada belirtildiği gibi dini sebepler, geleneksel düşünce kalıpları ve pratik fayda sağlamayacağına dair oluşmuş yerleşik algı, bilgi eksikliği, maddi yetersizlikler gibi sebeplerle birçok aile çocuğunu okula göndermediği tespit edilmiştir. Bu minvalde karşımıza çıkan temel sebep ailelerin de çocuklarının da okula gitmeleri hâlinde hayatlarında oluşabilecek olumlu değişikliklere, gelecekleri üzerindeki etkilerine dair olumlu düşünce ve hatta umutlarının olmaması. Özellikle bireysel görüşmelerde ortaya çıkıyor ki, mevcut koşullarını göz önünde bulundurarak, kişiler eğitimin kendilerinin/çocuklarının geleceklerine pratik ve doğrudan fayda sağlayacağını düşünmüyorlar.

Tüm bu faktörlerin yanı sıra, kaynak eksikliğinin yarattığı yan etkiler olarak düşünülebilecek bir dizi faktör de çocukların, okula kayıt ve/veya devamlılık konularında yaşadığı sıkıntılarda tetikleyici faktör olabilmektedir. Örneğin, bazı okullarda da gün gün götürülecek besin maddelerinin belli oluşuna rağmen çocuğun beslenme çantası için gerekli besinlerin evde bulunmaması- ve bu besin maddelerin alınamaması ve kırtasiye malzemelerinin yetersizliği/alınmaması çocuğun okulla tam ve yerinde bir ilişki kurmasını engellemektedir. Yine benzer bir şekilde, yıllık anasınıfı ücretinin maliyetinin karşılanamaması gibi durumların temelinde de maddi gelirlerinin yetersizliği olduğunu gözlemlenmiştir. Ulaşım sorunuyla mülteciler daha çok lise döneminde karşılaşmaktadır. Çünkü önceden evlerine yürüme mesafesinde bulunan ilkokul/ortaokulun yerine kaydının daha uzak bir noktada bulunan liseye alınması sonucunda çocukların okula erişebilmeleri için yol ücreti ve öğle yemeği için ek finansal kaynak gerekmektedir. Örnek bir vakadan hareketle, liseye kayıt yaptıran geçen kızı ve oğlu bulunan bir hanede çocukların, düzenli olarak her gün okula gidebilmesi için iki farklı toplu taşıma aracı kullanmaları gerekmektedir. Anne ulaşım ücretleri dolayısıyla çocukları okula yollayamadıklarını beyan etmiştir.

Ayrıyeten, kayıt sıkıntılarını hususunda; ailelerin dönem ortalarına denk geldikleri gerekçesiyle okul yönetimi tarafından gelecek sene kaydolmak üzere çocuklarının kayıtlarının ertelendiği tespit edilmiştir. İkinci olarak, okul yönetimi tarafından istenen denklik belgesi de süreci uzatan bir diğerk faktördür. Bazı çocukların seviyelerini tespit etmek adına ve hangi sınıftan eğitim hayatına devam edeceği hususunda bazı okullar çocuğun yaşını temel alarak belirleme yapıyorken, İlçe Milli Eğitim

Müdürlükleri ve/veya bazı okul idarelerinin, çocukların ise geldikleri ülkede en son kaçınıcı sınıfa gittiklerine dair denklik belgeleri isteyebilmektedir. Bu durumda, geldikleri ülkeden çocuğun en son kaçınıcı sınıfta eğitimini sürdürdüğüne dair belgeyi alamamaları gibi süreci uzatan gelişmeler yaşanabilmektedir. Süreç uzadıkça, ebeveynlerin çocuklarını okula kaydettirme konusundaki motivasyonlarının düştüğü gözlemlenmiştir.

Yine kayıt sıkıntıları ile ilintili olarak, dönem ortasında kayıtları yapılan çocuklar özelinde okula devamlılık konusu da sorunsal oluşturmaktadır. Şöyle ki, dönem ortasında kaydı yapılan çocukların yeni bir sınıfa alınması, -çocukların sınıftaki akranlarından gerek eğitim seviyesi gerekse dilbilgisi ve becerisi olarak geri bir seviyede olmaları durumu ile birleştğinde, okuldan ve okul çevresinden uzaklaştırma riski taşımaktadır. Aynı durumun, çocuğun/çocukların gittiği sınıfta bulunan öğrenciler arasındaki uyumu da olumsuz etkilediği okul hocaları ve yönetimi tarafından dile getirilmiştir. Bu duruma çözüm olarak ya kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilerle aynı seviyeye gelene kadar ayrı bir sınıfta eğitim görmeleri ya da kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilere yetişebilmeleri için öğretmenlerin birebir ilgilenmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, odak grup toplantısında ebeveynlerde hissedilebilir ölçüde güvenlik kaygısının bulunduğu tespit edilmiştir. Güvenlik kaygısının eğitime erişime negatif etkisi ise, bir yandan çocuğun kaydının bulunduğu okulun eve uzak olması durumundan, diğer taraftan da ebeveynlerin, çocuğunun dışarıda, okula giderken yolda başına bir şey gelebilir, kaybolabilir kaygısından ileri gelmektedir.

Çocuğun hastalık ve engellilik durumu da eğitime erişimi çeşitli açılardan engellemektedir. Bu kapsamda birincisi; hasta olan çocuğun -sigortası kapalı olduğu için- ebeveyninin sigortasını açtırana kadarki geçen süre zarfında çocuğun okula şikâyetleri dolayısıyla gidememesi durumu söz konusudur. İkincisi, İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün prosedürü gereği Iraklıların sigortalarını açtırabilmesi için hasta olan hane üyesinin hasta olduğuna dair hastaneden alınan bir belgeyle başvurmaları gerekmektedir. Bu işlem ücretli olduğundan –genel sağlık sigortaları kapalı olduğu için- aileler çocuklarını hastaneye götürememekte, onun yerine evde bulunan ya da komşudan alınan ilaçlarla çocuklarını iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Geçen bu süreçte çocuk okula devam edememektedir. Üçüncüsü, çocuğun okula gitmesinde hastalığının risk teşkil etmediği doktor tarafından ifade edilmesine karşın, bu konuya hassasiyet gösteren ailelerin çocuğu korumacı tavırlarından ötürü okula yollamaları çocukların eğitime erişmesinde karşılaştıkları engellerdendir. Hakeza Engelli olan ya da özel eğitim desteği alması gereken çocuklara verilecek hizmetler için, Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM)'nin ücretinin yüksek oluşu ve devletin bu ücreti bazı durumlarda karşılayamaması sonucu engelli ya da özel bireylerin eğitimden mahrum kalması söz konusudur.

Sonuç

Saha çalışması dolayısıyla uluslararası koruma statüsüne sahip Iraklılara yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, toplamda 721 hane ve 4047 bireye ulaşılmıştır. Hanelerin aylık olarak gelir düzeyinin ise genel anlamda yardımlarla ve desteklerle sağlandığı görülmüştür. Bu faktör dolaylı olarak çocukların eğitim erişimini olumsuz olarak etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Diğer taraftan toplamda ulaşılan 0-18 yaş arası çocuk sayısı 2246 olmuştur. Okul çağındaki çocuklar ise sayı olarak 1775 şeklinde tespit edilmiştir. Genel anlamda aşağıdaki temel sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Düşük okullaştırma oranı: Yukarıdaki tablo ve şekillerde niceliksel olarak da incelendiği gibi, Iraklı çocukların çoğunluğu (64%) eğitim hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Okullaştırılma için önlemler alınmadığı takdirde “kayıp neslin” artacağı ve gelecekte daha ciddi sonuçlar ortaya çıkaracağı odaklanılması gereken bir problemdir.
- Özel Durumların Varlığı: Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre çocuklarda özel durum bağlamında en fazla görülen vakaların başında kimsesiz çocuklar gelmektedir. Bu faktör çocukların eğitime erişimini olumsuz olarak etkileyen en önemli nedenlerden biridir. Kimsesiz çocuk vakası %50’lik oranda dikkati çekmektedir. Ek olarak, ailesinden ayrı düşen (12,98%) ve çocuk işçiliği (10,20%) de diğer önemli olumsuz etkenler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte engelli çocukların özel eğitim ihtiyacının karşılamak üzere yapılan saha yönlendirmeleri, bu hizmetin ücretli olması nedeni ile karşılanamamaktadır.
- Kimlik Kartının Olmaması: Iraklı hanelerdeki çocukların eğitim hizmetlerine erişimine engel olan en önemli nedenlerden biri de kimlik kartının olmamasıdır. Yaklaşık olarak %40’lık oranda ifade edilen bu durum Iraklı çocukların okullara kayıt yaptırılmasındaki en büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir.
- Düşük Bilgilendirme ve Farkındalık Düzeyi: Saha çalışması sırasında gözlemlenen en büyük problemlerden biri de ailelerin eğitim hizmetleri ve erişim yolları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları (12,10%) ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocuklarda okullara karşı olumsuz tutumların (8,43%) gözlenmesi de dikkat çeken bir diğer faktördür.
- Ekonomik sorunlar, dil bariyeri, engellilik, ulaşım sorunu, çocukların çalıştırılması gibi sorunlar diğer önemli sorunlar arasında görülmektedir.
- Okula devamsızlık yaratan faktörler: Okula kaydı olan çocukların çeşitli gerekçelerle bir süre sonra okula gitmek istememeye başlaması; bu gerekçeler arasında: dil bariyeri nedeniyle derslerde başarı sağlanamaması sonucu oluşan özgüven kaybı, akran zorbalığına maruz kalma gözlemlenmiştir.

Iraklı çocukların eğitimine engel durumların tespiti karşın, aşağıdaki önlemlerin alınması sıralanabilir. Öncelikle olarak, hane ziyaretleri gerçekleştirilecek, okul

çağında olup, eğitime erişemeyen bireylerin ilgili merciler tarafından tespit edilmesi gerekmektedir. Bu noktadan sonra;

- Öncelikle olarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün, mevcut personel sayısını artırarak, Iraklıların yasal statülerinin en kısa zamanda sonuçlandırılması gerekmektedir.
- MEB, ihtiyaç analizi yaparak, verilecek hizmetin dağıtımını eşit bir şekilde planlaması gerekmektedir. Özellikle nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki okul çağındaki çocukların tespit edilmesini takiben, derslik ihtiyaçları, mevcut okulların kapasiteleri göz önünde bulundurularak hareket edilmesi gerekmektedir. Bunu takiben, kaynakların uygun bir şekilde dağılımı dikkate alınması gerekmektedir.
- MEB'in kendi sistemi gereği çocukları bazen evlerine en yakın adrese vermek yerine uzak bir okula vermesi durumu karşısında bir öneri sağlanmalıdır. Böyle bir durumla karşılaşıldığında çocuklarının evlerine yakın olan liseye okul kayıtlarının alınması hususunda MEB'in kolaylık sağlaması gerekebilir.
- Okul idaresince okul dil kurslarına çocukların katılımının ve takibinin sağlanması,
- Okul dönemi dışında –yaz aylarında- dil bariyerini tespit edilen çocukların Halk Eğitim Merkezi'nin Türkçe Dil Kursu'na kaydını yaptırmak ve sürecin takipçisi olmak
- Çocukların hakları, çocuk/genç işçi hakları ve şartları hususunda hane ziyaretlerinde, T.C. Anayasası'nda geçen çocuk hakları ve bu hakların engellenmesi durumunda verilecek ceza ve süreç hakkında ailelere bilgi aktarılması,
- Halk eğitimin meslek edindirme kursları açması ve ailedeki bireylerin vasıflı hale gelmelerini sağlamak amacıyla bu kurslara kayıtlarının yapılmasını sağlamak ve süreci takip etmek,
- Çocuk işçilerin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nca korumaya alınarak eğitim ve yaşamlarını sürdürebilmeleri hususunda ailelerine gerekli kırtasiye, para yardımı vs. sunması
- .Dönem ortasında çocukları bir sınıfa almaları çocukların sınıftakilerden eğitim seviyesi olarak, dil seviyesi vs. olarak geri bir seviyede olmaları onları okuldan uzaklaştırma riski taşımaktadır. Aynı durumda çocuğun /çocukların gittiği sınıfta bulunan öğrenciler arasındaki uyumu da olumsuz etkilediği okul hocaları ve yönetimi tarafından dile getirilmişti. Bu duruma çözüm olarak ya kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilerle aynı seviyeye gelene kadar ayrı bir sınıfta eğitim görmeleri ya da kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilere yetişebilmeleri için hocaların birebir ilgilenmesi,
- Okul yönetiminin keyfi kararı neticesinde dönem ortası olduğu gerekçesiyle çocuklarının kaydını almamalarının önüne geçilmesi hususunda MEB'nin okul yönetimlerine çocukları kaynaştırma öğrencisi olarak kabul etmeleri hususunda yazı yazılması bu duruma çözüm getirebilir.

- Hedef grubun ana dilini oluşturan Arapça dilinin unutulmaması için, çift dilli eğitim sistemine geçilmesi veya seçmeli ek derslere yoğunlaştırılmış Arapça derslerinin eklenmesi gerekebilir.